

**Жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған білім беру ұйымдарының педагогтері мен қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курстарының білім беру бағдарламасы
«Жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалармен жұмыс істеудің заманауи технологиялары мен тәсілдемелері: Қазақстанның SOS-балалар ауылдарының тәжірибесі»**

1. Жалпы ережелер

«Жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалармен жұмыс істеудің заманауи технологиялары мен тәсілдемелері: Қазақстанның SOS-балалар ауылдарының тәжірибесі» біліктілікті арттыру білім беру бағдарламасын әзірлеу және іске асыру Қазақстан Республикасының Балаларды қорғау саласындағы мемлекеттік саясатын іс жүзінде орындауға бағытталған стратегиялық маңызды қадам болып табылады.

Бұл курстың өзектілігі балалардың құқықтарын қорғаудың ұлттық жүйесін ауқымды трансформациялаумен және Мемлекет басшысының 2024 жылғы 2 қыркүйектегі «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» Қазақстан халқына жолдауында және балалардың қауіпсіздігі мен заңдардың бұлжытпай сақталуы туралы мәселесі сөзсіз басымдық ретінде белгіленген Ұлттық Құрылтай отырыстарында айтылған тапсырмаларға сәйкес мамандардың кәсіби құзыреттілігін жаңғырту қажеттілігімен байланысты.

Қазақстан Республикасында заңнамалық деңгейде олардың құқықтары мен заңды мүдделерін қамтамасыз етуге бағытталған жүйелі жұмыс жүргізілуде.

«Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 26 желтоқсандағы № 518-IV Кодексінің 115-бабына сәйкес, осы санаттағы балалардың құқықтары мен мүдделерін қорғау балалардың құқықтарын қорғау саласындағы уәкілетті органына және өз өкілеттіктері шегінде басқа да мемлекеттік органдарға, сондай-ақ осы балалардың заңды өкілдеріне жүктелген.

«Білім туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319-III Заңы әлеуметтік осал отбасылардан шыққан білім алушыларға қаржылық және материалдық қолдау тетіктерін және жетім балаларды, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды, интернаттық және мамандандырылған ұйымдардың тәрбиеленушілерін күтіп-бағуға жұмсалатын шығыстарға мемлекеттік өтемақыны көздейді.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 30 наурыздағы № 382 қаулысымен қорғаншылық және қамқоршылық функциялары азаматтардың мүліктік және жеке мүліктік емес құқықтарын қорғау жөніндегі мемлекеттік саясаттың бір бағыты ретінде анықталған. Қосымша фактор – балалық шақты қорғау жүйесін кадрлық нығайту. Қамқоршылық органдарының штаттық санының нормативі әрбір 5 мың балаға кемінде бір маманнан белгіленген, бұл олардың кәсіби даярлығының сапасына қойылатын талаптарды объективті түрде арттырады.

Бұл ретте жүйе мазмұнды түрлендіруді бастан кешіруде. Балалар үйлері балаларды қолдау орталықтарына айналдырылғандықтан, мамандарға кейс-менеджмент, жарақатқа негізделген тәсілдеме және өмірлік қиын тәжірибесі бар балаларға психологиялық қолдау көрсету дағдылары тапшы.

Мемлекеттің белсенді қолдауына қарамастан, тәрбиеленушілердің психологиялық қауіпсіздігін қамтамасыз ету және олардың табысты әлеуметтенуі саласында бірқатар мәселелер сақталуда. Ұлттық статистика бюросының мәліметінше, Қазақстанда жетім және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалар саны 21 мыңнан асады, оның ішінде 3727-ден астам бала әртүрлі ведомстволық интернаттық мекемелерде тәрбиеленіп жатыр. Білім беру жүйесінің ұйымдарында тәрбиеленіп жатқан 2 959 бала осы Бағдарламаның мақсатты тобын құрайды.

Мұндай жағдайларда балалардағы психологиялық жарақат пен қиын мінез-құлықтың салдарымен жұмыс істеуге кәсіби ата-аналарды даярлауды қамтамасыз ететін, кейс-менеджмент дағдыларын дамытуға және жарақатқа негізделген тәсілдемені қолдануға бағытталған курсты енгізу – балаларды қорғау саласындағы мамандардың қызмет тиімділігін арттырудың және балаларды орналастыру мен сүйемелдеуде тұрақты оң нәтижелерге қол жеткізудің қажетті шарты болып табылады. Осы Бағдарламаның негізіне алынған тәсілдемелер (кейс-менеджмент, экожүйелік, жарақатқа негізделген, күшті жақтарға негізделген және т.б.) әртүрлі елдердің әлеуметтік жұмыс және балаларды қорғау жүйелерінде кеңінен қолданылады және осал әрі дағдарыстық жағдаяттардағы балалар мен отбасыларға қолдау көрсетуде тиімділігін дәлелдеген.

Еуропалық Одақта баланың жағдаятын кешенді бағалау және отбасын қолдауға, институционализацияның алдын алуға және қауымдастыққа негізделген қызметтерді дамытуға баса назар аудара отырып, ведомствоаралық көмекті үйлестіру үшін экожүйелік тәсілдеме мен кейс-менеджмент қолданылады.

Америка Құрама Штаттарында, Канадада және Австралияда тәжірибенің түйінді стандарттары ретінде жарақатқа негізделген тәсілдеме және баланың күшті жақтарына негізделген жұмыс қалыптасып, олар foster

care (патронаттық отбасы) және residential care (интернатта күтім жасау) жүйелерінде, сондай-ақ зорлық-зомбылықты, қараусыздық және жағымсыз тәжірибені бастан өткерген балалармен жұмыс істейтін білім беру және әлеуметтік қызметтерде қолданылады.

Шығыс Еуропа мен Орталық Азия елдерінде бұл тәсілдемелер халықаралық ұйымдардың, соның ішінде SOS Балалар ауылдары, ЮНИСЕФ, ДДҰ және БҰҰ Есірткі және қылмыс басқармасы (UNODC) сияқты ұйымдардың көмегімен деинституционализациялау реформалары аясында және интернаттық мекемелерді балалар мен отбасыларды қолдау орталықтарына айналдыруда белсенді енгізілуде.

Осылайша, бағдарлама мойындалған халықаралық тәжірибеге негізделген және отбасы ресурстарын нығайтуға, стигманы азайтуға және баланың әл-ауқатын қамтамасыз етуге бағытталған балаларды қорғау жүйесін дамытудың заманауи үрдістерін көрсетеді. Осы тәсілдемелерді Қазақстан Республикасының және SOS Балалар ауылдарының тәжірибесіне бейімдеу олардың іс жүзінде қолданылуын және балаларды қорғау саласындағы ұлттық басымдықтарға сәйкестігін қамтамасыз етеді.

Осы білім беру бағдарламасын іске асыру мақсаттарға жетудің тиімді құралы болып табылады және мамандарды ұлттық заңнама мен халықаралық стандарттарға сәйкес қолданбалы әдістермен қамтамасыз етеді.

«Жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалармен жұмыс істеудің заманауи технологиялары мен тәсілдемелері: Қазақстанның SOS-балалар ауылдарының тәжірибесі» біліктілікті арттыру курстарының білім беру бағдарламасы жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған білім беру ұйымдарының педагогтері мен қызметкерлері үшін әзірленген.

2. Глоссарий

Генограмма (Genogram) – тұқым қуалайтын заңдылықтар мен отбасы динамикасын анықтау үшін пайдаланылатын кем дегенде үш ұрпақ бойына отбасы құрылымы мен қарым-қатынас тарихын визуализациялаудың графикалық әдісі.

Өміршендік (Resilience) – қолайсыз өмірлік жағдайларға, жарақаттарға немесе маңызды стресс көздеріне бейімделу процесі, оның барысында адам психологиялық әл-ауқатын сақтайды немесе қалпына келтіреді.

Жерге қосылу (Grounding) жермен (топырақпен) тікелей физикалық байланыстыру – диссоциацияның немесе мазасыздықтың қарқындылығын азайту үшін назарды физикалық сезімдерге ауыстыру арқылы адамды «осы сәт

және қазіргі сәт» күйіне қайтаруға бағытталған өзін-өзі реттеу әдістерінің жиынтығы.

Кейс-менеджмент / Істі басқару (Case Management) – бұл клиент пен отбасының күрделі қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін қызметтерді бағалау, жоспарлау, ұсыну, үйлестіру және бақылау процестерін қамтитын әлеуметтік жұмыс әдісі.

Кейс-конференция (Case Conference) – бұл істі жан-жақты талдау, іс-әрекеттерді үйлестіру және күтім жоспары бойынша шешім қабылдау үшін өткізілетін көп салалы мамандар тобының (көбінесе клиенттің қатысуымен) жоспарлы отырысы.

Тұлғаға бағытталған тіл (Person-First Language) – адамды бірінші орынға, ал оның диагнозын немесе мәртебесін екінші орынға қоятын лингвистикалық қағида (мысалы, «мүгедек» емес, «мүгедектігі бар бала»), стигматизацияның алдын алу мақсатында қолданылады.

Barnahus «Барнахус» моделі – тергеу барысында баланың жарақаттануын болдырмау үшін әділет органдары, денсаулық сақтау және әлеуметтік қорғау қызметтерін бір шаңырақ астында біріктіретін балаларға қатысты зорлық-зомбылыққа жауап берудің пәнаралық моделі (күрделі мәселелерді шешу үшін бірнеше ғылым саласының білімдерін, әдістері мен тәсілдемелерін біріктіретін тәсіл).

Мотивациялық сұхбаттасу (Motivational Interviewing) – Мотивациялық сұхбат – клиенттерге екіұштылықты зерттеуге және шешуге көмектесу арқылы мінез-құлықты өзгертуге бағытталған директивалық, клиентке бағытталған кеңес беру стилі (Miller & Rollnick).

Қолайсыз балалық шақ тәжірибесі (ACEs) – 18 жасқа дейінгі орын алуы мүмкін жарақат тудыратын оқиғалар (зорлық-зомбылық, немқұрайдылық, отбасындағы дисфункция), олар ересек өмірде денсаулық пен әлеуметтік әлауқатқа қауіп төндіретіні дәлелденген.

Ұйымдық қауіпсіздік (Child Safeguarding) – бұл ұйымның өз персоналы, жедел қызметі немесе ұйым өкілдері келтіретін зияннан қорғау үшін ұйым жүзеге асыратын алдын алу шараларының, саясатының және рәсімдерінің жиынтығы.

Психологиялық алғашқы көмек (Psychological First Aid) – стрессті азайтуға және негізгі қажеттіліктерді қанағаттандыруға бағытталған жарақаттан кейін бірден адамдарға (балалар мен ересектерге) көмектесу үшін дәлелді, модульдік тәсілдеме.

Күшті жақтарға негізделген тәсіл (Strengths-Based Approach) – бұл клиенттің өзін-өзі анықтауы мен күшті жақтарына бағытталған әлеуметтік жұмыс тәжірибесі, оларды патологияны тасымалдаушы ретінде емес, ресурстық серіктес ретінде қарастырады.

Позитивті тәрбие (Positive Discipline) – өзара құрметке, әлеуметтік дағдыларды үйретуге және конструктивті мінез-құлықты ынталандыруға негізделген зорлық-зомбылықсыз тәрбиелік тәсілдеме.

Психобілім беру (Psychoeducation) – бұл жағдайды түсінуді және күресу стратегияларын жақсарту үшін клиенттер мен олардың отбасыларына психикалық денсаулық пен жарақат механизмдері туралы ақпарат беру

Стигма (Stigma) – адамның құндылығын төмендететін, қоғамның оған деген қарым-қатынасын өзгертіп, кемсітуге әкелетін теріс әлеуметтік таңба немесе белгі.

Байлану теориясы (Attachment Theory) – адамдар арасындағы ұзақ мерзімді тұлғааралық қарым-қатынастардың динамикасын сипаттайтын психологиялық модель; ол ерте балалық шақтағы қамқоршымен сенімді эмоционалды байланыс әлеуметтік және эмоционалдық даму үшін маңызды екенін көрсетеді.

Токсикалық күйзеліс (Toxic Stress) – ересектер тарапынан қорғаныштық қолдау болмаған кезде, дамып келе жатқан мидың архитектурасының бұзылуына әкелетін дененің стресске жауап беру жүйелерінің шамадан тыс немесе ұзақ белсенділенуі.

Жарақатқа негізделген тәсіл (Trauma-Informed Care) – физикалық және эмоционалдық қауіпсіздікті қамтамасыз ете отырып, жарақаттың барлық түрлерінің салдарын түсінуді, тануды және оларға әрекет етуді қамтитын қызметтерді ұйымдастыру тәсілдемесі.

Экокарта (Ecomap) – ресурстар мен энергия ағындарын бейнелейтін, отбасының сыртқы жүйелермен және әлеуметтік ортамен қарым-қатынасын көрсететін көрнекі бағалау құралы.

Экологиялық жүйелер теориясы (Ecological Systems Theory) – баланы қоршаған ортаның көптеген деңгейлері әсер ететін күрделі қарым-қатынастар жүйесінің бөлігі ретінде қарастыратын адам дамуының теориясы: (отбасы) микрожүйеден (мәдениет, заңдар) макрожүйеге дейін.

INSPIRE – ДДҰ әзірлеген балаларға қатысты зорлық-зомбылықты жоюдың жеті стратегиясының аббревиатурасы: заңдарды енгізу, әлеуметтік нормаларды өзгерту, қауіпсіз орта, ата-ананы қолдау, табыс, әрекет ету және білім беру.

3. Бағдарлама тақырыптары

Білім беру бағдарламасы Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығымен бекітілген мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық

және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарының талаптарын, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығымен бекітілген жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын ескере отырып әзірленді.

Білім беру бағдарламасының жаңалығы балаларды қорғау жүйесін трансформациялаудың ұлттық контекстіне халықаралық тәжірибені интеграциялауында. Біліктілікті арттыру бағдарламасы аясында интернаттық ұйымдар мамандарына ағымдағы күтім әдістемелерімен қатар екінші мәрте жетім қалудың алдын алу технологиялары, кәсіби қабылдаушы отбасыларды даярлау және ұйымдық қауіпсіздік стандарттарын енгізу бойынша жүйелі оқыту ұсынылады, бұл Қазақстан Республикасында 2024–2025 жылдары қабылданған жаңа заңнамалық талаптарға сәйкес келеді.

Бағдарламаның мазмұнында тәрбиеленушілермен қарым-қатынасты қайта қарастыруға мүмкіндік беретін заманауи әдіснамалық тәсілдер мен әлеуметтік жұмыс технологиялары көрініс тапқан. Курс баланың мәселелерін отбасымен, мектеппен және қоғаммен байланысы контекстінде қарастыратын В.Бронфенбреннердің экожүйелік көзқарасына негізделген. Бағдарламада негізгі орын жарақатқа негізделген тәсілге беріледі, ол назарды күрделі мінез-құлықты түзетуден күйзеліс пен жарақаттың нейробиологиясының баланың дамуына әсерін түсінуге ауыстырады. Бағдарлама сондай-ақ кемшіліктерге назар аудармай, отбасында ресурстар мен әлеуетті іздейтін күшті жақтарға негізделген тәсілге және Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының балаларға қатысты зорлық-зомбылықты тоқтатуға арналған дәлелді шаралар пакеті INSPIRE стратегиясына негізделген. Тәрбиеленушілерді стигматизациялауды жеңу үшін тұлғаға бағытталған тіл мен этикалық нормаларды қолдануға үйрететін кемсітушілікке қарсы көзқарас маңызды принцип болып табылады.

Бағдарлама білім беру және әлеуметтік қорғау саласының мамандарына бейімделген балалармен және отбасылармен тікелей жұмыс істеуге арналған нақты практикалық құралдарды ұсынады. Тыңдаушылар кейс-менеджмент негіздерін, бағалау үшбұрышының моделі сияқты кешенді бағалау құралдарын, генограммалар мен эокарталарды құруды және жасөспірімдердің психоәлеуметтік әл-ауқатын скринингтік шкалаларын пайдалануды үйренеді. Тиімді коммуникация мен өзара әрекеттесуді қамтамасыз ету үшін белсенді тыңдау, мотивациялық сұхбат жүргізу әдістері және дағдарысқа әрекет ету алгоритмдері оқытылады. Жоспарлау және қауіпсіздік блогына суицидтік тәуекел кезінде қауіпсіздік жоспарларын әзірлеу және позитивті тәрбие әдістері кіреді.

Бағдарламаның практикалық бағыттылығы эмоционалды реттеу әдістері, психобілім беру, дағдарысқа қарсы әрекет ету сияқты қолданбалы жұмыс әдістерін, сондай-ақ кәсіби күйзелістің алдын алу құралдарын енгізумен қамтамасыз етіледі. Бағдарламаның мазмұны жабық және жартылай стационарлық мекемелер жүйесінің мамандарының даярлау деңгейіне бейімделген және алынған құзыреттерді күнделікті кәсіби тәжірибеде дереу қолдануға бағытталған.

4. Бағдарламаның мақсаты, міндеттері және күтілетін нәтижелері

Бағдарламаның мақсаты: балалардың әл-ауқатын, қауіпсіздігін және құқықтарын қорғауды қамтамасыз етуге бағытталған әлеуметтік және психологиялық-педагогикалық жұмыстың заманауи тәсілдемелері мен технологияларын игеру арқылы жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған білім беру ұйымдарының педагогтері мен қызметкерлерінің кәсіби құзыреттілігін арттыру.

Бағдарламаның міндеттері:

1. Балалардың құқықтарын қорғаудың нормативтік-құқықтық негіздерін түсінуді қалыптастыру және өмірлік қиын жағдайдағы балалар мен отбасыларға көмек көрсетуді ұйымдастыру;

2. балалармен және отбасылармен жұмыста әлеуметтік жұмыстың, кәсіби коммуникацияның және кейс-менеджменттің базалық технологияларының заманауи тәсілдемелерін игеруді қамтамасыз ету;

3. балаларға қатысты зорлық-зомбылық пен немқұрайлылық жағдайларының алдын алу, тану және оларға жауап берудің практикалық дағдыларын қалыптастыру;

4. тәуекел тобындағы балалар мен жасөспірімдерді психоәлеуметтік қолдаудың базалық дағдылары мен жарақатқа негізделген тәсілдеме принциптерін түсінуді дамыту.

Күтілетін нәтижелер

Курс аяқталғаннан кейін тыңдаушылар:

1) Балалардың құқықтарын қорғаудың және өмірлік қиын жағдайдағы балалар мен отбасыларға көмек көрсетуді ұйымдастырудың нормативтік-құқықтық негіздерін түсінуді көрсетеді;

2) Әлеуметтік жұмыстың заманауи тәсілдемелерін, кәсіби коммуникация негіздерін және балалармен және отбасылармен жұмыста кейс-менеджмент технологияларын қолдану логикасын түсінеді;

3) балаларға қатысты зорлық-зомбылық және немқұрайлылық жағдайларына профилактика, тану және кәсіби ден қою дағдыларын меңгереді;

4) жарақатқа негізделген тәсілдеме қағидаттарын және тәуекел тобындағы балалар мен жасөспірімдерді кәсіби практикада психоәлеуметтік қолдаудың базалық әдістерін қолдану мүмкіндіктерін қолданады.

5. Бағдарламаның құрылымы мен мазмұны

Бағдарламаның құрылымы мен мазмұны бағдарламаның мақсаттары, міндеттері мен күтілетін нәтижелерінің логикасын көрсетеді. Бағдарлама тыңдаушылардың кәсіби құзыреттіліктерін кезең-кезеңімен қалыптастыруды және дамытуды қамтамасыз ететіндей етіп әзірленген.

Бағдарлама 5 модульден тұрады:

1-модуль. Өмірлік қиын жағдаятта балалармен және отбасылармен жұмыс істеудің нормативтік-құқықтық негіздері

2-модуль. Өмірлік қиын жағдаятта балалармен және отбасылармен жұмыс істеудің заманауи тәсілдемелері

3-модуль. Балаларға қатысты зорлық-зомбылық пен немқұрайлылық жағдайларының алдын алу және оларға әрекет ету

4-модуль. Тәуекелдегі балалармен жұмыс істеудегі жарақатқа негізделген тәсілдеме

5-модуль. Бағалау-нәтижелік

Модульдер тізбегі теориялық негіздердің логикалық дамуын, практикалық дағдыларды қалыптастыруды және тыңдаушылардың алған білімдерін кәсіби қызметте қолдануға дайындығын бағалауды қамтамасыз етеді.

«Өмірлік қиын жағдаятта балалармен және отбасылармен жұмыс істеудің нормативтік-құқықтық негіздері» модулі аясында тыңдаушылар балалардың құқықтары мен әл-ауқатын қорғау саласын реттейтін негізгі заңнамалық және нормативтік құқықтық актілермен танысады.

2-модуль «Өмірлік қиын жағдаятта балалармен және отбасылармен жұмыс істеудің заманауи тәсілдемелері» бағдарламаның теориялық және әдіснамалық негізін қалайды. Қатысушылар көмекті бағалау мен жоспарлаудың жүйелі тәсілдемелерін зерттейді, бала мен отбасының жағдаятын көп деңгейлі талдау үшін экожүйе теориясын қолданады.

Осы модуль шеңберінде бағалау формаларын қоса алғанда, практикалық құралдар, сондай-ақ отбасы тарихын, әлеуметтік байланыстарды, ресурстар мен кедергілерді көзбен көруге мүмкіндік беретін генограммалар мен

экокарталар құрастыру пысықталады. Клиенттермен сенімді қарым-қатынас орнатудың негізгі шарты болып табылатын эмпатия, сыйластық және кәсіби этиканы сақтау қағидаттарына негізделген коммуникативтік құзыреттерді дамытуға ерекше назар аударылады.

3-модуль «Балаларға қатысты зорлық-зомбылық пен немқұрайлылық жағдайларының алдын алу және оларға әрекет ету» мамандарда балаларға қатысты зорлық-зомбылық проблемасын тұрақты түсінуді қалыптастыруға бағытталған. Тыңдаушылар зорлық-зомбылықтың түрлері мен формаларын (физикалық, психологиялық, жыныстық), немқұрайлылық пен қанауды зерттейді және олардың белгілері мен индикаторларын тануды үйренеді. Баланың қолайсыз тәжірибесі (БҚТ) тұжырымдамасы және оның баланың физикалық және психоэмоционалды дамуына ұзақ мерзімді әсері қарастырылады. Модульдің маңызды бөлігі INSPIRE ғылыми негізделген стратегияларымен танысу болып табылады, бұл мамандарға жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған білім беру ұйымдарында балалардың физикалық, психологиялық және әлеуметтік қауіпсіздігін қамтамасыз етуде негізінен реактивті шаралардан профилактикалық және жүйелі тәсілдемеге көшуге мүмкіндік береді.

4-модуль «Тәуекелдегі балалармен жұмыс істеудегі жарақатқа негізделген тәсілдеме» травматикалық тәжірибе мен уытты стресстің баланың миының дамуына, мінез-құлқына және эмоционалдық жағдайына әсерін түсінуге бағытталған. Тыңдаушылар қауіпсіз орта құруға және қайта жарақаттанудың алдын алуға бағытталған жарақатқа негізделген тәсілдеме қағидаттарымен танысады. Блоктың практикалық бөлігі дағдарыстық жағдаяттарда да, балалармен күнделікті жұмыс кезінде де қолданылатын алғашқы психологиялық көмек әдістері мен тұрақтандыру техникаларын игеруді қамтиды. Мамандардың резиленттілігін қолдау және кәсіби күйіп кетудің алдын алу мәселелеріне ерекше назар аударылады.

Бағалау-нәтижелік модуль тыңдаушылардың бағдарлама мазмұнын меңгеру деңгейін және негізгі кәсіби құзыреттіліктердің қалыптасуын бағалауға бағытталған. Модуль теориялық білімді меңгеру дәрежесін анықтауға және оқыту барысында қарастырылған негізгі тәсілдемелер мен құралдарды түсінуге мүмкіндік беретін соңғы тестілеуді қамтиды. Тестілеу нәтижелері біліктілікті арттыру бағдарламасының сәтті аяқталғанын растау үшін қолданылады.

Күндізгі оқу курсының оқу-тақырыптық жоспары

Оқу-тақырыптық жоспар оқу сабақтарын өткізудің тақырыптары мен

формаларын, оларды зерделеуге көзделген сағат санын ашады.

№	Сабақтың тақырыбы	Дәріс	Практикалық жұмыс	Жобаны қорғау. Презентация	Барлығы
1	Модуль. Өмірлік қиын жағдаятта балалармен және отбасылармен жұмыс істеудің нормативтік-құқықтық негіздері	2	2		4
1.1	БАК өзектілігі, мақсаты, міндеттері, күтілетін нәтижелері. Тыңдаушылардың бастапқы білім деңгейін бағалау	1			1
1.2	Балалардың құқықтарын қорғау және өмірлік қиын жағдаяттағы балалар мен отбасыларға көмек көрсетуді ұйымдастыру саласындағы түйінді ұлттық және халықаралық нормативтік-құқықтық актілер мен құжаттарға шолу.	1	2		3
2	Модуль. Өмірлік қиын жағдаятта балалармен және отбасылармен жұмыс істеудің заманауи тәсілдемелері	8	16		24
2.1	Өмірлік қиын жағдаятта (ӨҚЖ) балалармен және отбасылармен әлеуметтік жұмыстың кәсіби негіздері: құзыреттер, этика және кемсітушілікке қарсы тәсілдеме	2	2		4
2.2	Тұлғааралық қарым-қатынас және өмірлік қиын жағдаятта отбасымен кәсіби байланыс орнату технологиялары (белсенді тыңдау және мотивациялық сұхбат алу дағдылары)	2	4		6
2.3	Кейс-менеджмент өмірлік қиын жағдаяттағы балалар мен отбасыларға қызмет көрсетуді жоспарлау, үйлестіру және сүйемелдеу, жағдаятты бағалау технологиясы ретінде	2	4		6
2.4	Кейс-менеджмент шеңберінде көмекті жоспарлау және практикалық интервенцияларды іске асыру	1	4		5
2.5	Мониторинг, прогресті бағалау және кейс-менеджменттегі жұмысты аяқтау	1	2		3
3	Модуль. Балаларға қатысты зорлық-зомбылық пен немқұрайлылық жағдайларының алдын алу және оларға әрекет ету	8	14		22
3.1	Баланың әл-ауқаты мен дамуы: қауіпсіздік пен қорғауды қамтамасыз ету үшін байланудың маңызы	2	2		4
3.2	Зорлық-зомбылықтың түрлері мен динамикасы. Зорлық-зомбылықтың қауіп факторлары	1	1		2

3.3	Бала үшін қолайсыздық пен қауіптің жоғарылауының белгілері мен индикаторлары	1	3		4
3.4	Зорлық-зомбылыққа әрекет ету тәжірибесі	2	4		6
3.5	Зорлық-зомбылықтың жүйелі алдын алу және балалар үшін қауіпсіз ортаны қалыптастыру	2	4		6
4	Модуль. «Тәуекелдегі балалармен жұмыс істеудегі жарақатқа негізделген тәсілдеме»	8	20		28
4.1	Психожарақат және баланың дамуына әсері	2	2		4
4.2	Жарақатқа негізделген тәсілдеме (ЖНТ) принциптері	1	1		2
4.3	Скрининг және балалардағы жарақат белгілерін тану	2	4		6
4.4	Жарақатқа негізделген интервенциялар және тәуекел тобындағы балалар мен жасөспірімдерге психоәлеуметтік қолдау көрсету	2	4		6
4.5	Жарақатпен жұмыс істеу кезіндегі кәсіби тәуекелдер. Алдын алу және педагогтің өзін-өзі қолдау стратегиялары	1	3		4
4.6	Зорлық-зомбылықтың алдын алу және балалар мен отбасылардың әл-ауқатын қолдау бойынша жобаларды қорғау.		6		6
5	Бағалау-нәтижелік модуль			2	2
5.1	Қорытынды тестілеу			2	2
Барлығы:		26	52	2	80

Ескерту: 1 академиялық сағат – 45 минут.

Қашықтықтан оқыту курсының оқу-тақырыптық жоспары

№	Сабақтың тақырыбы	Вебинар	Тыңдаушыны өз бетінше оқыту	Жобаны қорғау. Презентация	Барлығы
1	Модуль. Өмірлік қиын жағдаятта балалармен және отбасылармен жұмыс істеудің нормативтік-құқықтық негіздері	2	2		4
1.1	БАК өзектілігі, мақсаты, міндеттері, күтілетін нәтижелері. Тыңдаушылардың бастапқы білім деңгейін бағалау	1			1
1.2	Балалардың құқықтарын қорғау және өмірлік қиын жағдаяттағы балалар мен отбасыларға көмек көрсетуді ұйымдастыру саласындағы түйінді ұлттық және халықаралық нормативтік-құқықтық актілер мен құжаттарға шолу.	1	2		3

2	Модуль. Өмірлік қиын жағдаятта балалармен және отбасылармен жұмыс істеудің заманауи тәсілдемелері	7	17		24
2.1	Өмірлік қиын жағдаятта (ӨҚЖ) балалармен және отбасылармен әлеуметтік жұмыстың кәсіби негіздері: құзыреттер, этика және кемсітушілікке қарсы тәсілдеме	1	3		4
2.2	Тұлғааралық қарым-қатынас және өмірлік қиын жағдаятта отбасымен кәсіби байланыс орнату технологиялары (белсенді тыңдау және мотивациялық сұхбат алу дағдылары)	2	4		6
2.3	Кейс-менеджмент өмірлік қиын жағдаяттағы балалар мен отбасыларға қызмет көрсетуді жоспарлау, үйлестіру және сүйемелдеу, жағдаятты бағалау технологиясы ретінде	2	4		6
2.4	Кейс-менеджмент шеңберінде көмекті жоспарлау және практикалық интервенцияларды іске асыру	1	4		5
2.5	Мониторинг, прогресті бағалау және кейс-менеджменттегі жұмысты аяқтау	1	2		3
3	Модуль. Балаларға қатысты зорлық-зомбылық пен немқұрайлылық жағдайларының алдын алу және оларға әрекет ету	7	15		22
3.1	Баланың әл-ауқаты мен дамуы: қауіпсіздік пен қорғауды қамтамасыз ету үшін байланудың маңызы	1	3		4
3.2	Зорлық-зомбылықтың түрлері мен динамикасы. Зорлық-зомбылықтың қауіп факторлары	1	1		2
3.3	Бала үшін қолайсыздық пен қауіптің жоғарылауының белгілері мен индикаторлары	1	3		4
3.4	Зорлық-зомбылыққа әрекет ету тәжірибесі	2	4		6
3.5	Зорлық-зомбылықтың жүйелі алдын алу және балалар үшін қауіпсіз ортаны қалыптастыру	2	4		6
4	Модуль. «Тәуекелдегі балалармен жұмыс істеудегі жарақатқа негізделген тәсілдеме»	7	21		28
4.1	Психожарақат және баланың дамуына әсері	1	3		4
4.2	Жарақатқа негізделген тәсілдеме (ЖНТ) принциптері	1	1		2
4.3	Скрининг және балалардағы жарақат белгілерін тану	2	4		6
4.4	Жарақатқа негізделген интервенциялар және тәуекел тобындағы балалар мен жасөспірімдерге психоәлеуметтік қолдау көрсету	2	4		6
4.5	Жарақатпен жұмыс істеу кезіндегі кәсіби тәуекелдер. Алдын алу және педагогтің өзін-өзі қолдау стратегиялары	1	3		4
4.6	Зорлық-зомбылықтың алдын алу және балалар мен отбасылардың әл-ауқатын қолдау бойынша жобаларды қорғау.		6		6
5	Бағалау-нәтижелік модуль			2	2
5.1	Қорытынды тестілеу			2	
Барлығы:		23	55	2	80

Ескерту: 1 академиялық сағат – 45 минут.

6. Оқу процесін ұйымдастыру

Біліктілікті арттыру курстары келесідей форматта ұйымдастырылады:

1) күндізгі оқу;

2) онлайн білім беру технологияларын қолдана отырып оқыту.

Оқу процесі курстың оқу-тақырыптық жоспарына сәйкес ұйымдастырылады. Бағдарламаның жалпы ұзақтығы – 80 академиялық сағат.

Оқыту барысында тыңдаушылар (жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған білім беру ұйымдарының мамандары, әлеуметтік педагогтер, психологтар, тәрбиешілер) әлеуметтік жұмысқа қазіргі заманғы тәсілдемелер, зорлық-зомбылықтың алдын алу және жарақатқа негізделген тәсілдеме бойынша теориялық білім мен практикалық дағдыларды алады.

Оқытудың барлық процесі андрагогика (ересектерді оқыту) қағидаттарына және тәжірибе алмасуға және кәсіби құзыреттіліктерді қалыптастыруға ықпал ететін оқытушы мен тыңдаушылардың интерактивті ынтымақтастығына негізделген.

Бағдарламалық материалды игеру мақсатында белсенді және интерактивті оқытудың мынадай формалары, әдістемелері мен технологиялары пайдаланылады: визуалды презентацияларды пайдалана отырып интерактивті шағын дәрістер, шағын топтарда жұмыс істеу: бағалау және жоспарлау дағдыларын пысықтауға арналған нақты кейстерді талдау, рөлдік ойындар және симуляция: сұхбат, кейс-конференциялар және алғашқы психологиялық көмек жүргізу дағдыларын пысықтау; практикалық жаттығулар: генограммалар мен эокарталар жасау, қауіпсіздікті бағалау формалары мен скринингтік құралдарды толтыру; бейнеанализ: оқу бейнематериалдарын қарау және талқылау; этикалық дилеммаларды шешу және ресурстарды іздеу үшін миға шабуыл және топтық пікірталастар.

Online режиміндегі оқу сабақтары цифрлық технологияларды (бейне дәрістер, вебинарлар, бейнеконференция, воркшоп, ZOOM, Microsoft Teams, Google Classroom және т.б. сияқты түрлі бағдарламалық құралдарды пайдалана отырып, Интернет желісінде хабар алмасу) пайдалана отырып, нақты уақыт режимінде оқу өзара әрекеттесу процесін көздейді.

7. Оқу-әдістемелік қамтамасыз ету

7.1. Оқу-әдістемелік қамтамасыз ету – бұл оқу процесінің ұйымдастырушылық формасына сәйкес келетін және тыңдаушыларға материалды игерудің қажетті деңгейіне жетуге, сондай-ақ құралдарды әрі

қарайғы тәжірибеде өз бетінше пайдалануға мүмкіндік беретін дидактикалық материалды қамтитын кешен.

7.2. Оқу-әдістемелік қамтамасыз ету:

1) «Жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған білім беру ұйымдарында балалармен жұмыс істеудің заманауи технологиялары мен тәсілдемелері: Қазақстанның SOS балалар ауылдарының тәжірибесі» педагогтердің біліктілігін арттыру курсының білім беру бағдарламасы;

2) курстың мазмұндық-әдістемелік модулі бойынша презентациялық материалдар (слайдтар).

3) сабақ кезінде жұмыс істеуге арналған үлестіріме материалдар.

4) дәріс тезистері;

5) практикалық сабақтардың қысқаша сипаттамасы (жоспарлар, тапсырмалар);

6) ҚР нормативтік-құқықтық актілерін қоса алғанда, негізгі және қосымша әдебиеттер тізімі;

7) Интернет-ресурстардың тізбесі.

8. Оқыту нәтижесін бағалау

Оқыту нәтижелерін қорытынды бағалау тестілеу формасында жүзеге асырылады.

Тест бағдарламаның негізгі мазмұнын қамтитын 30 сұрақтан тұрады.

Дұрыс жауаптардың 50% - дан жоғары нәтижесі сәтті деп саналады.

Тест тапсырмаларын бағалау критерийлері

Тесттік бағалау жалпы қабылданған бес балдық жүйемен байланысты:

- «5» (өте жақсы) бағасы тыңдаушыларға сұрақтардың жалпы санының 90% немесе одан да көп бөлігін құрайтын дұрыс жауаптар үшін қойылады;

- «4» (жақсы) бағасы 75% - дан 89% - ға дейінгі дұрыс жауаптарды қамтитын тестілеу нәтижелеріне сәйкес келеді;

- «3» (қанағаттанарлық) бағасы дұрыс жауаптардың 50% - дан 74% - на дейін;

- «2» (қанағаттанарлықсыз) бағасы 50% - дан аз дұрыс жауаптары бар тестілеу нәтижелеріне сәйкес келеді.

Егер жауапта қателер болмаса 1 балл.

Әр нұсқа үшін ең көп балл саны – 30 балл, бұл тапсырмалар санына сәйкес келеді.

Балдарды бағалауға аудару шкаласы

Бағалау	Орындалу көлемі %	Балдар
5	90%-100%	27-30
4	75-89%	22-26
3	50-74%	15-21
2	50-ден аз%	15 балдан төмен

Онлайн оқыту кезінде тыңдаушылардың өзіндік жұмысын бағалау критерийлері

Білім беру процесін қашықтықтан ұйымдастырған кезде тыңдаушылардың білімін бақылау және бағалау мақсатында өзіндік жұмыс, қорытынды тестілеу ұйымдастырылады.

Өздік жұмысты тыңдаушы тікелей сабақтарда оқытушының басшылығымен (аудиториялық форма) және өз қалауы бойынша өзіне ыңғайлы уақытта, оқытушы тарапынан тікелей бақылаусыз (аудиториядан тыс форма) орындайды.

Өзіндік жұмыс түрлері тыңдаушылардың кәсіби қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған бағдарламаның мақсаты мен міндеттерімен анықталады: өмірлік қиын жағдаяттағы балалармен және отбасылармен жұмыс істеуге қажетті нормативтік-құқықтық құжаттарды талдау, өмірлік қиын жағдаяттағы балалармен және отбасылармен жұмыс істедің заманауи тәсілдемелерін зерттеу; кейс-менеджмент құралдарын, жарақатқа негізделген тәсілдеме әдістерін, балаларға қатысты зорлық-зомбылық пен немқұрайлылық жағдайларының алдын алу және оларға әрекет ету әдістерін, дағдарыстық жағдаяттарда да, балалармен күнделікті жұмыста да қолданылатын алғашқы психологиялық көмек әдістері мен тұрақтандыру әдістерін зерделеу.

Өздік жұмыстың орындалуын бағалау үшін келесі критерийлер бөлінеді:

- 1) оқытылатын модуль бойынша оқу материалының мазмұнын көрсету;
- 2) теориялық материалды қолдану;
- 3) теориялық ережелерді дәлелдеу және ашу үшін практикалық мысалдар келтіру;

- 4) мазмұнның тапсырманың тақырыбына/мәселесіне сәйкестігі;

- 5) мәселені баяндаудың негіздемесі, толықтығы және нақтылығы.

Өзіндік жұмыстың орындалуын бағалау үшін келесі балдар бөлінеді:

0 балл – іске асырылған жоқ;

1 балл – ішінара іске асырылды;

2 балл – толық іске асырылды.

Өздік жұмысты орындау бойынша тыңдаушылардың білімін бағалау балдарды бес балдық жүйеге ауыстыру арқылы жүзеге асырылады:

- 1) «Өте жақсы»: 9-10 балл, (85-100%);
- 2) «Жақсы»: 7-8 балл, (75-84%);
- 3) «Қанағаттанарлық»: 5-6 балл, (50-74%).
- 4) «Қанағаттанарлықсыз»: 0-4 балл (49% - дан аз)

9. Курстан кейінгі сүйемелдеу

Курстан кейінгі сүйемелдеуге арналған іс-шаралар тізімі. Осы тізімнен тыңдаушылар іс-шараларды өздерінің жеке жоспарына таңдайды.

№	Атауы	Аяқтау нысаны
1	Өмірлік қиын жағдаятта балалармен және отбасылармен жұмыста жұмысты ұйымдастыру бойынша педагогтердің кәсіби құзыреттілігін дамытудың жеке траекториясының жоспарын жасау	Балалардың әл-ауқатын, қауіпсіздігін және құқықтарын қорғауды қамтамасыз етуге бағытталған әлеуметтік және психологиялық-педагогикалық жұмыс саласындағы жұмысты ұйымдастыру бойынша педагогтердің кәсіби құзыреттерін дамытудың жеке траекториясының жоспары
2	Өмірлік қиын жағдайда балалармен және отбасылармен жұмыста мүмкін болатын өзгерістер, НҚА толықтырулары бойынша жеке консультациялар өткізу	Әдістемелік көмек көрсету үшін жеке онлайн-консультациялар
3	Курс тақырыбы аясында жарияланымдар бойынша кеңес беру	БАҚ-тағы мақала (аудандық, облыстық, республикалық)
4	Курстан кейінгі практика нәтижелері бойынша іс-шараларды ұйымдастыру	Дөңгелек үстел
5	Мәселелер бойынша табысты тәжірибені талдау және тарату үшін педагогтердің бастамасы бойынша іс-шараларды өткізуде әдістемелік қолдау балалардың әл-ауқатын, қауіпсіздігін және құқықтарын қорғауды қамтамасыз етуге бағытталған әлеуметтік және психологиялық-педагогикалық жұмыс	Вебинарлар, семинарлар, презентация және пікірталас алаңдары, шеберлік сыныптары
6	Білім беру ұйымы педагогінің кәсіби өсуін зерделеу	- семинарларда, вебинарларда, дөңгелек үстелдерде (аудандық, облыстық, республикалық деңгейлерде)сөз сөйлеу; - облыстық, республикалық басылымдарда, БАҚ-та педагогтердің мақалаларын жариялау (мүмкін бірлескен авторлықта) ; - әдістемелік ұсынымдар шығару.

10. Негізгі және қосымша әдебиеттер тізімі

Негізгі әдебиеттер

1. «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2024 жылғы 2 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауы.
2. «Қазақстан Республикасының әлеуметтік кодексі» Қазақстан Республикасының 2023 жылғы 20 сәуірдегі № 224-VII ҚРЗ Кодексі.131-134 бап, 236 бап.
3. «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 26 желтоқсандағы № 518-IV Кодексі. (өзгерістер мен толықтыруларды ескере отырып). 15 тарау, 115-118 бап.
4. «Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы» Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 8 тамыздағы № 345 Заңы.
5. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319 Заңы. 2-тарау, 2-бап, 21 тармақ; 8 бап 4-тармақ, 1,2,3) тармақша.
6. «Тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасы туралы» Қазақстан Республикасының 2009 жылғы 4 желтоқсандағы № 214-IV Заңы.2-тарау, 7-бап, 2-тармақ, 6) тармақша.
7. «Отбасы үлгісіндегі балалар ауылы және жасөспірімдер үйлері туралы» Қазақстан Республикасының 2000 жылғы 13 желтоқсандағы № 113 Заңы.
8. «Кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтардың профилактикасы мен балалардың қадағалаусыз және панасыз қалуының алдын алу туралы» Қазақстан Республикасының 2004 жылғы 9 шілдедегі № 591 Заңы.1-тарау, 3-бап, 1-2) тармақша; 2-тарау, 8-бап, 2,4) тармақша; 11-бап.
9. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне жетім балалардың, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың тұрғын үйге құқықтарын қамтамасыз ету мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 2013 жылғы 4 шілдедегі № 126-V Заңы
10. «Онлайн-платформалар және онлайн-жарнама туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 2023 жылғы 10 шілдедегі № 18-VIII ҚРЗ. 1-тарау, 3-бап, 2-тармақ, 4) тармақша; 3-тарау, 9-бап, 8,10) тармақша.
11. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне әйелдердің құқықтары мен балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 2024 жылғы 15 сәуірдегі № 72-VIII ҚРЗ.

1-бап, 1-тармақ, 3) тармақша, 4-тармақ, 2) тармақша; 7-тармақ, 1) тармақша.

12. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне мемлекеттік наградалар, білім беру және баланың құқықтарын қорғау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 2024 жылғы 30 желтоқсандағы № 148-VIII ҚРЗ. 1-бап, 3-1-бап, 27-бап.

13. «Мемлекеттік қорғаншылық және қамқоршылық жөніндегі функцияларын жүзеге асыру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 30 наурыздағы № 382 Қаулысы. 1-тарау, 2,3-тармақ; 2-тарау, 6-1-тармақ.

14. «Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарын қоспағанда, тиісті типтердегі және түрлердегі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 31 тамыздағы № 385 бұйрығы. 1-тармақ, 7) тармақша.

15. «Отбасылық үлгідегі балалар ауылы мен жасөспірімдер үйлерінің қызметін реттейтін нормативтік-құқықтық кесімерді бекіту туралы» Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрінің 2001 жылғы 18 шілдедегі №583 бұйрығына өзгеріс енгізу туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 31 қаңтардағы № 20 Бұйрығы.

16. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығы.

17. «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 03 сәуірдегі № 115 Бұйрығы.

18. «Білім беру ұйымдарында балаларды жәбірлеудің (буллингтің) профилактикасы жөніндегі «ДосболLIKE» бағдарламасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту Министрінің 2026 жылғы 16 қаңтардағы № 22-нқ бұйрығы.

Қосымша әдебиеттер

19. Всемирная организация здравоохранения (ВОЗ). INSPIRE: Семь стратегий по ликвидации насилия в отношении детей. Женева: ВОЗ.

20. ВОЗ. (2020). Важные навыки в периоды стресса: иллюстрированное пособие. Женева: ВОЗ.
21. ВОЗ, War Trauma Foundation, World Vision International. Первая психологическая помощь: руководство для работников на местах. Женева: ВОЗ.
22. Ким, Л. Э. (2023). Практическое руководство по работе с детьми и семьями, вернувшимися из зон вооруженных конфликтов. Астана: ЮНИСЕФ Казахстан.
23. Международная федерация обществ Красного Креста и Красного Полумесяца (IFRC). Ten Steps to Creating Safe Environments for Children and Youth (Десять шагов к созданию безопасной среды для детей и молодежи). Стандарты Child Safeguarding.
24. ЮНИСЕФ Казахстан. Материалы информационной кампании «Кибер Тұмар» и портал «Позитивное родительство» (ata-ana.kz).
25. Avery, J. C., & Morris, H. (2020). Systematic Review of School-Wide Trauma-Informed Approaches. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 14(3), 381–397.
26. Bosmans, G., & Van Vlierberghe, L. (2022). A learning theory approach to attachment theory: Exploring clinical applications. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 25(3), 591–612.
27. Campbell, K. A. (2022). The neurobiology of childhood trauma, from early physical pain onwards: as relevant as ever in today's fractured world. *European Journal of Psychotraumatology*, 13(2).
28. Miller, W. R., & Rollnick, S. (2023). *Motivational Interviewing: Helping People Change* (4th ed.). Guilford Press.
29. Ritblatt, S. N., & Hokoda, A. (2023) From Trauma to Resiliency.
30. Substance Abuse and Mental Health Services Administration (SAMHSA). (2023). *Practical Guide for Implementing a Trauma-Informed Approach*. SAMHSA.
31. Tadesse, et al. (2025). Attachment-based interventions and outcomes in foster and adoptive families: A systematic review. *Psychology Research and Behavior Management*, 18, 2361–2377.
32. World Health Organization. Adverse Childhood Experiences International Questionnaire (ACE-IQ).
33. World Health Organization & United Nations Children's Fund (UNICEF). (2024). *Mental health of children and young people: Service guidance*. Geneva.

**Образовательная программа курсов повышения квалификации
педагогов и сотрудников организаций образования для детей-сирот и
детей, оставшихся без попечения родителей
«Современные технологии и подходы в работе с детьми в организациях
образования для детей сирот и детей, оставшихся без попечения
родителей: опыт SOS Детских деревень Казахстана»**

1. Общие положения

Разработка и реализация образовательной программы повышения квалификации «Современные технологии и подходы в работе с детьми в организациях образования для детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей: опыт SOS Детских деревень Казахстана» является стратегически значимым шагом, направленным на практическое исполнение государственной политики Республики Казахстан в сфере охраны детства. Актуальность данного курса обусловлена масштабной трансформацией национальной системы защиты прав детей и необходимостью модернизации профессиональных компетенций специалистов в соответствии с поручениями Главы государства, озвученными в Послании народу Казахстана «Справедливый Казахстан: закон и порядок, экономический рост, общественный оптимизм» от 2 сентября 2024 года и на заседаниях Национального курултая, где вопросы безопасности детей и безусловного соблюдения закона были обозначены как безусловный приоритет

На законодательном уровне в Республике Казахстан проводится системная работа, направленная на обеспечение их прав и законных интересов.

В соответствии со статьей 115 Кодекса Республики Казахстан от 26 декабря 2011 года № 518-IV «О браке (супружестве) и семье», защита прав и интересов детей данной категории возлагается на уполномоченный орган в области защиты прав детей, другие государственные органы в пределах их компетенции, а также на законных представителей.

Закон Республики Казахстан «Об образовании» от 27 июля 2007 года № 319-III предусматривает механизмы финансовой и материальной поддержки обучающимся из социально уязвимых семей и государственную компенсацию расходов на содержание детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей, воспитанников интернатных и специализированных организаций.

Постановлением Правительства Республики Казахстан от 30 марта 2012 года № 382 функции по опеке и попечительству определены как одно из

направлений государственной политики по защите имущественных и личных неимущественных прав граждан.

Актуальность Программы усиливается в связи с введением с 1 июля 2025 года института профессиональных приемных семей, что требует от специалистов интернатных организаций и органов опеки новых компетенций по отбору, подготовке и сопровождению семей для предупреждения вторичного сиротства. Дополнительным фактором является кадровое укрепление системы защиты детства. Норматив штатной численности специалистов органов опеки установлен в соотношении не менее одного специалиста на пять тысяч детей, что объективно повышает требования к качеству их профессиональной подготовки.

Вместе с тем система переживает содержательную трансформацию. В условиях преобразования детских домов в центры поддержки детей специалисты сталкиваются с дефицитом компетенций в сфере кейс-менеджмента, травмо-информированного подхода и оказания психологической поддержки детям с тяжелым жизненным опытом.

Несмотря на активную государственную поддержку, сохраняется ряд проблем в сфере обеспечения психологической безопасности и успешной социализации воспитанников. По данным Бюро национальной статистики, общее количество детей-сирот и детей без попечения родителей превышает 21 тысячу, из которых 3 727 находятся в интернатных учреждениях различных ведомств. непосредственно в организациях системы образования воспитываются 2 959 детей, что составляет целевую группу данной Программы.

В этих условиях реализация курса, ориентированного на развитие навыков кейс-менеджмента и применение травмо-информированного подхода, обеспечивающих подготовку профессиональных родителей к работе с последствиями психологических травм и трудным поведением воспитанников является необходимой мерой повышения эффективности деятельности специалистов системы защиты детства и обеспечения устойчивых положительных результатов в устройстве и сопровождении детей.

Подходы, положенные в основу данной программы (кейс-менеджмент, экосистемный, травмо-информированный, основанный на сильных сторонах и др.), широко применяются в системах социальной работы и защиты детства в различных странах и доказали свою эффективность в работе с детьми и семьями, находящимися в уязвимых и кризисных ситуациях.

В странах Европейского союза экосистемный подход и кейс-менеджмент используются для комплексной оценки ситуации ребенка и координации межведомственной помощи с акцентом на поддержку семьи, профилактику институционализации и развитие услуг на уровне сообщества.

В США, Канаде и Австралии ключевыми стандартами практики стали травмо-информированный подход и работа, основанная на сильных сторонах, применяемые в системах foster care и residential care, а также в образовательных и социальных службах, работающих с детьми, пережившими насилие, пренебрежение и неблагоприятный детский опыт.

В странах Восточной Европы и Центральной Азии данные подходы активно внедряются в рамках реформ деинституционализации и трансформации интернатных учреждений в центры поддержки детей и семей при содействии международных организаций, включая SOS Children's Villages, UNICEF, WHO и UNODC.

Таким образом, программа опирается на признанный международный опыт и отражает современные тенденции развития систем защиты детства, ориентированные на укрепление ресурсов семьи, снижение стигматизации и обеспечение благополучия ребенка. Адаптация этих подходов в контексте Республики Казахстан и опыта SOS Детских деревень Казахстана обеспечивает их практическую применимость и соответствие национальным приоритетам в сфере охраны детства.

Реализация данной образовательной программы служит действенным инструментом достижения целей и обеспечит специалистов прикладными методиками, в соответствии с национальным законодательством и международными стандартами.

Образовательная программа курсов повышения квалификации педагогов «Современные технологии и подходы в работе с детьми в организациях образования для детей сирот и детей, оставшихся без попечения родителей: опыт SOS Детских деревень Казахстана» предназначена для педагогов и сотрудников организаций образования для детей сирот и детей, оставшихся без попечения родителей.

2. Глоссарий

Генограмма (Genogram) – графический метод визуализации структуры семьи и истории взаимоотношений на протяжении минимум трех поколений, используемый для выявления наследственных паттернов и семейной динамики

Жизнестойкость (Resilience) – процесс адаптации к неблагоприятным жизненным обстоятельствам, травмам или значительным источникам стресса, при котором человек сохраняет или восстанавливает психологическое благополучие

Заземление (Grounding) – совокупность техник саморегуляции, направленных на возвращение человека в состояние «здесь и сейчас» путем переключения внимания на физические ощущения для снижения интенсивности диссоциации или тревоги.

Кейс-менеджмент / Управление случаем (Case Management) – метод социальной работы, включающий процессы оценки, планирования, обеспечения, координации и мониторинга услуг для удовлетворения комплексных потребностей клиента и семьи

Кейс-конференция (Case Conference) – плановое совещание мультидисциплинарной группы специалистов (часто с участием клиента), проводимое для всестороннего анализа случая, координации действий и принятия решений по плану помощи.

Личностно-ориентированный язык (Person-First Language) – лингвистический принцип, ставящий человека на первое место, а его диагноз или статус – на второе (например, «ребенок с инвалидностью», а не «инвалид»), с целью предотвращения стигматизации.

Модель Barnahus – междисциплинарная модель реагирования на насилие в отношении детей, объединяющая под одной крышей службы правосудия, здравоохранения и социальной защиты для предотвращения ретравматизации ребенка в ходе расследования.

Мотивационное интервьюирование (Motivational Interviewing) – директивный, клиентоцентрированный стиль консультирования, направленный на изменение поведения путем помощи клиенту в исследовании и разрешении амбивалентности (Miller & Rollnick).

Неблагоприятный детский опыт (ACEs) – потенциально травмирующие события, происходящие в возрасте до 18 лет (насилие, пренебрежение, дисфункция в семье), которые имеют доказанную корреляцию с рисками для здоровья и социального благополучия во взрослой жизни.

Организационная безопасность (Child Safeguarding) – комплекс превентивных мер, политик и процедур, внедряемых организацией для защиты детей от причинения вреда собственным персоналом, операционной деятельностью или представителями организации

Первая психологическая помощь (Psychological First Aid) – доказательный модульный подход к оказанию помощи людям (детям и взрослым) сразу после травматического события, направленный на снижение стресса и удовлетворение базовых потребностей

Подход, основанный на сильных сторонах (Strengths-Based Approach) – практика социальной работы, которая фокусируется на самоопределении и сильных сторонах клиента, рассматривая его как ресурсного партнера, а не как носителя патологии

Позитивная дисциплина (Positive Discipline) – воспитательный подход, исключающий насилие и основанный на взаимном уважении, обучении социальным навыкам и поощрении конструктивного поведения

Психообразование (Psychoeducation) – предоставление информации о психическом здоровье и механизмах травмы клиентам и их семьям для улучшения понимания состояния и стратегий совладания

Стигма (Stigma) – негативный социальный ярлык, который обесценивает человека и меняет отношение общества к нему с полноценного на испорченное, приводя к дискриминации

Теория привязанности (Attachment Theory) – психологическая модель, описывающая динамику долгосрочных межличностных отношений между людьми; постулирует, что надежная эмоциональная связь с опекуном в раннем детстве критически важна для социального и эмоционального развития

Токсический стресс (Toxic Stress) – чрезмерная или длительная активация систем стрессового реагирования организма в отсутствие защитной поддержки со стороны взрослых, ведущая к нарушению архитектуры развивающегося мозга

Травмо-информированный подход (Trauma-Informed Care) – подход к организации услуг, который предполагает понимание, распознавание и реагирование на последствия всех видов травм, при одновременном обеспечении физической и эмоциональной безопасности

Экокарта (Ecomap) – инструмент визуальной оценки, отображающий взаимосвязи семьи с внешними системами и социальным окружением, показывающий потоки ресурсов и энергии

Экосистемный подход (Ecological Systems Theory) – теория развития человека, рассматривающая ребенка как часть сложной системы взаимоотношений, на которую влияют множественные уровни окружающей среды: от микросистемы (семья) до макросистемы (культура, законы)

INSPIRE – аббревиатура, обозначающая семь стратегий ликвидации насилия в отношении детей, разработанных ВОЗ: внедрение законов, норм, безопасной среды, поддержка родителей, доход, реагирование и образование.

3. Тематика программы

Образовательная программа разработана с учетом требований государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, после среднего образования, утвержденных приказом Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348, а

также типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций, утвержденных приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115.

Новизна образовательной программы заключается в интеграции международных практик в национальный контекст трансформации системы защиты детства. В рамках программы повышения квалификации предлагается системное обучение специалистов интернатных учреждений не только методикам текущего ухода, но и технологиям предотвращения вторичного сиротства, подготовки профессиональных приемных семей и внедрению стандартов организационной безопасности, что отвечает новейшим законодательным требованиям Республики Казахстан, принятым в 2024–2025 годах.

В содержании программы отражены современные методологические подходы и технологии социальной работы, позволяющие переосмыслить взаимодействие с воспитанниками. Фундаментом курса выступает экосистемный подход У. Бронфенбреннера, рассматривающий проблемы ребенка в контексте его связей с семьей, школой и обществом. Ключевое место занимает травмо-информированный подход, который смещает фокус с коррекции трудного поведения на понимание влияния нейробиологии стресса и травмы на развитие ребенка. Программа также опирается на подход, основанный на сильных сторонах, предлагая искать ресурсы и потенциал внутри семьи вместо фиксации на дефицитах, и стратегию INSPIRE, представляющую собой научно обоснованный пакет мер Всемирной организации здравоохранения по ликвидации насилия в отношении детей. Важным принципом является антидискриминационный подход, обучающий использованию личностно-ориентированного языка и этических стандартов для преодоления стигматизации воспитанников.

В программе предлагаются конкретные практические инструменты для прямой работы с детьми и семьями, адаптированные для специалистов системы образования и социальной защиты. Слушатели осваивают основы кейс-менеджмента, инструменты комплексной оценки, такие как модель оценочного треугольника, построение генограмм и экокарт, а также использование шкал скрининга психосоциального благополучия подростков. Для эффективной коммуникации и взаимодействия изучаются техники активного слушания, мотивационного интервьюирования, и алгоритмы кризисного реагирования. В блок планирования и безопасности включены разработка планов безопасности при суицидальном риске и методы позитивной дисциплины.

Практическая направленность программы обеспечивается включением прикладных методов работы, таких как техники эмоциональной регуляции, психообразование, кризисное реагирование, а также инструменты профилактики профессионального выгорания. Содержание программы адаптировано к уровню подготовки специалистов системы закрытых и полустационарных учреждений и ориентировано на немедленное применение полученных компетенций в повседневной профессиональной практике.

4. Цель, задачи и ожидаемые результаты программы

Цель программы: Повышение профессиональной компетентности педагогов и сотрудников организаций образования для детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, путем освоения современных подходов и технологий социальной и психолого-педагогической работы, направленных на обеспечение благополучия, безопасности и защиты прав детей.

Задачи программы:

1. сформировать понимание нормативно-правовых основ защиты прав детей и организации помощи детям и семьям, находящимся в трудной жизненной ситуации;
2. обеспечить освоение современных подходов социальной работы, профессиональной коммуникации и базовых технологий кейс-менеджмента в работе с детьми и семьями;
3. сформировать практические навыки профилактики, распознавания и реагирования на случаи насилия и пренебрежения в отношении детей;
4. развить понимание принципов травмо-информированного подхода и базовые навыки психосоциальной поддержки детей и подростков группы риска.

Ожидаемые результаты

По завершении курса слушатели:

- 1) демонстрируют понимание нормативно-правовых основ защиты прав детей и организации помощи детям и семьям, находящимся в трудной жизненной ситуации;
- 2) понимают современные подходы социальной работы, основы профессиональной коммуникации и логику применения технологий кейс-менеджмента в работе с детьми и семьями;
- 3) владеют навыками профилактики, распознавания и профессионального реагирования на случаи насилия и пренебрежения в отношении детей;

4) применяют принципы травмо-информированного подхода и возможности применения базовых методов психосоциальной поддержки детей и подростков группы риска в профессиональной практике.

5. Структура и содержание программы

Структура и содержание программы отражают логику целей, задач и ожидаемых результатов программы. Программа разработана таким образом, чтобы обеспечить поэтапное формирование и развитие профессиональных компетенций слушателей.

Программа состоит из 5 модулей:

Модуль 1. Нормативно-правовые основы работы с детьми и семьями в трудной жизненной ситуации

Модуль 2. Современные подходы к работе с детьми и семьями в трудной жизненной ситуации

Модуль 3. Профилактика и реагирование на случаи насилия и пренебрежения в отношении детей

Модуль 4. Травмо-информированный подход в работе с детьми в риске

Модуль 5. Оценочно-результативный

Последовательность модулей обеспечивает логичное освоение теоретических основ, формирование практических навыков и оценку готовности слушателей к применению полученных знаний в профессиональной деятельности.

В рамках модуля **«Нормативно-правовые основы работы с детьми и семьями в трудной жизненной ситуации»** слушатели знакомятся с основными законодательными и нормативными правовыми актами, регулирующими сферу защиты прав и благополучия детей.

Модуль 2 «Современные подходы к работе с детьми и семьями в трудной жизненной ситуации» закладывает теоретическую и методологическую основу программы. Участники изучат системные подходы к оценке и планированию помощи, применяют экосистемную теорию для многоуровневого анализа ситуации ребенка и семьи. В рамках данного модуля отрабатываются практические инструменты, включая формы оценки, а также составление генограмм и экокорт, позволяющих визуализировать семейную историю, социальные связи, ресурсы и барьеры. Особое внимание уделяется развитию коммуникативных компетенций, основанных на принципах эмпатии, уважения и соблюдения профессиональной этики, что является ключевым условием установления доверительных отношений с клиентами.

Модуль 3 «Профилактика и реагирования на случаи насилия и пренебрежения в отношении детей» направлен на формирование у специалистов устойчивого понимания проблемы насилия над детьми. Слушатели изучают виды и формы насилия (физическое, психологическое, сексуальное), пренебрежения и эксплуатации, а также учатся распознавать их признаки и индикаторы. Рассматривается концепция неблагоприятного детского опыта (НДО) и его долгосрочное влияние на физическое и психоэмоциональное развитие ребенка. Важной частью модуля является знакомство с научно обоснованными стратегиями INSPIRE, что позволяет специалистам перейти от преимущественно реактивных мер к профилактическому и системному подходу в обеспечении физической, психологической и социальной безопасности детей в организациях образования для детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей.

Модуль 4 «Травмо-информированный подход в работе с детьми в риске» фокусируется на понимании влияния травматического опыта и токсического стресса на развитие мозга, поведение и эмоциональное состояние ребенка. Слушатели познакомятся с принципами травмо-информированного подхода, направленного на создание безопасной среды и предотвращение повторной травматизации. Практическая часть блока включает освоение методов первой психологической помощи и техник стабилизации, применимых как при кризисных ситуациях, так и в повседневной работе с детьми. Отдельное внимание уделяется вопросам поддержки резильентности специалистов и профилактики профессионального выгорания.

Оценочно-результативный модуль направлен на оценку уровня освоения слушателями содержания программы и сформированности ключевых профессиональных компетенций. Модуль включает финальное тестирование, позволяющее определить степень усвоения теоретических знаний и понимание основных подходов и инструментов, рассмотренных в ходе обучения. Результаты тестирования используются для подтверждения успешного завершения программы повышения квалификации.

Учебно-тематический план курса очного обучения

Учебно-тематический план раскрывает темы и формы проведения учебных занятий, количество часов, предусмотренных на их изучение.

	Тематика занятий	Лекция	Практическая работа	Защита проекта. Презентация	Всего
1	Модуль. Нормативно-правовые основы работы с детьми и семьями в трудной жизненной ситуации	2	2		4
1.1	Актуальность, цель, задачи, ожидаемые результаты КПК. Оценка исходного уровня знаний слушателей	1			1
1.2	Обзор ключевых национальных и международных нормативно-правовых актов, и документов в сфере защиты прав детей и организации помощи детям и семьям, находящимся в трудной жизненной ситуации.	1	2		3
2	Модуль. Современные подходы к работе с детьми и семьями в трудной жизненной ситуации	8	16		24
2.1	Профессиональные основы социальной работы с детьми и семьями в трудной жизненной ситуации (ТЖС): компетенции, этика и антидискриминационный подход	2	2		4
2.2	Технологии межличностного общения и установления профессионального контакта с семьей в трудной жизненной ситуации (навыки активного слушания и мотивационного интервьюирования)	2	4		6
2.3	Кейс-менеджмент как технология оценки ситуации, планирования, координации и сопровождения предоставления услуг детям и семьям, находящимся в трудной жизненной ситуации	2	4		6
2.4	Планирование помощи и реализация практических интервенций в рамках кейс-менеджмента	1	4		5
2.5	Мониторинг, оценка прогресса и завершение работы в кейс-менеджменте	1	2		3
3	Модуль. Профилактика и реагирование на случаи насилия и пренебрежения в отношении детей	8	14		22
3.1	Благополучие и развитие ребенка: значение привязанности для обеспечения безопасности и защиты	2	2		4
3.2	Виды и динамика насилия. Факторы риска насилия	1	1		2
3.3	Признаки и индикаторы неблагополучия и повышенного риска для ребенка	1	3		4
3.4	Практика реагирования на насилие	2	4		6
3.5	Системная профилактика насилия и формирование безопасной среды для детей	2	4		6
4	Модуль. Травмо-информированный подход в работе с детьми в риске	8	20		28

4.1	Психотравма и влияние на развитие ребенка	2	2		4
4.2	Принципы травмо-информированного подхода (ТИС)	1	1		2
4.3	Скрининг и распознавание признаков травмы у детей	2	4		6
4.4	Травмо-информированные интервенции и психосоциальная поддержка детей и подростков в риске	2	4		6
4.5	Профессиональные риски при работе с травмой. Стратегии профилактики и самоподдержки педагога	1	3		4
4.6	Защита проектов по профилактике насилия и поддержке благополучия детей и семей.		6		6
5	Оценочно-результативный модуль			2	2
5.1	Итоговое тестирование			2	2
ИТОГО:		26	52	2	80

Примечание: 1 академический час – 45 минут.

Учебно-тематический план курса дистанционного обучения

№	Тематика занятий	Вебинар	Самостоятельное обучение слушателя	Защита проекта. Презентация	Всего
1	Модуль. Нормативно-правовые основы работы с детьми и семьями в трудной жизненной ситуации	2	2		4
1.1	Актуальность, цель, задачи, ожидаемые результаты КПК. Оценка исходного уровня знаний слушателей	1			1
1.2	Обзор ключевых национальных и международных нормативно-правовых актов, и документов в сфере защиты прав детей и организации помощи детям и семьям, находящимся в трудной жизненной ситуации.	1	2		3
2	Модуль. Современные подходы к работе с детьми и семьями в трудной жизненной ситуации	7	17		24
2.1	Профессиональные основы социальной работы с детьми и семьями в трудной жизненной ситуации (ТЖС): компетенции, этика и антидискриминационный подход	1	3		4
2.2	Технологии межличностного общения и установления профессионального контакта с семьей в трудной жизненной ситуации (навыки активного слушания и мотивационного интервьюирования)	2	4		6
2.3	Кейс-менеджмент как технология оценки ситуации, планирования, координации и сопровождения	2	4		6

	предоставления услуг детям и семьям, находящимся в трудной жизненной ситуации				
2.4	Планирование помощи и реализация практических интервенций в рамках кейс-менеджмента	1	4		5
2.5	Мониторинг, оценка прогресса и завершение работы в кейс-менеджменте	1	2		3
3	Модуль. Профилактика и реагирование на случаи насилия и пренебрежения в отношении детей	7	15		22
3.1	Благополучие и развитие ребенка: значение привязанности для обеспечения безопасности и защиты	1	3		4
3.2	Виды и динамика насилия. Факторы риска насилия	1	1		2
3.3	Признаки и индикаторы неблагополучия и повышенного риска для ребенка	1	3		4
3.4	Практика реагирования на насилие	2	4		6
3.5	Системная профилактика насилия и формирование безопасной среды для детей	2	4		6
4	Модуль. Травмо-информированный подход в работе с детьми в риске	7	21		28
4.1	Психотравма и влияние на развитие ребенка	1	3		4
4.2	Принципы травмо-информированного подхода (ТИС)	1	1		2
4.3	Скрининг и распознавание признаков травмы у детей	2	4		6
4.4	Травмоинформированные интервенции и психосоциальная поддержка детей и подростков в риске	2	4		6
4.5	Профессиональные риски при работе с травмой. Стратегии профилактики и самоподдержки педагога	1	3		4
4.6	Защита проектов по профилактике насилия и поддержке благополучия детей и семей.		6		6
5	Оценочно-результативный модуль			2	2
5.1	Итоговое тестирование			2	
ИТОГО:		23	55	2	80

Примечание: 1 академический час – 45 минут.

6. Организация учебного процесса

Курсы повышения квалификации организуются в формате

- 1) очного обучения;
- 2) обучения с применением онлайн образовательных технологий.

Учебный процесс организуется в соответствии с учебно-тематическим планом курса. Общая продолжительность программы составляет 80 академических часов.

В ходе обучения слушатели (специалисты организаций образования для детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, социальные педагоги, психологи, воспитатели) получают теоретические знания и практические навыки по современным подходам к социальной работе, профилактике насилия и травмо-информированному подходу.

Весь процесс обучения строится на принципах андрагогики (обучения взрослых) и интерактивном сотрудничестве преподавателя и слушателей, способствующем обмену опытом и формированию профессиональных компетенций.

В целях освоения программного материала используются следующие формы, методики и технологии активного и интерактивного обучения, как: интерактивные мини-лекции с использованием визуальных презентаций, работа в малых группах: анализ реальных кейсов для отработки навыков оценки и планирования, ролевые игры и симуляции: отработка навыков проведения интервью, кейс-конференций и первой психологической помощи; практические упражнения: составление генограмм и экокарт, заполнение форм оценки безопасности и скрининговых инструментов; видеоанализ: просмотр и обсуждение учебных видеоматериалов; мозговой штурм и групповые дискуссии для решения этических дилемм и поиска ресурсов.

Учебные занятия в режиме online предусматривают процесс учебного взаимодействия в режиме реального времени с применением цифровых технологий (видеолекции, вебинары, видеоконференция, воркшоп, обмен сообщениями в сети Интернет с использованием различных программных средств типа Zoom, Microsoft Teams, Google Classroom и т.д.).

7. Учебно-методическое обеспечение

7.1. Учебно-методическое обеспечение представляет собой комплекс, включающий в себя дидактический материал, который соответствует организационной форме образовательного процесса и позволяет слушателям достигать необходимого уровня освоения материала, а также самостоятельно использовать инструменты в дальнейшей практике.

7.2. Учебно-методическое обеспечение включает:

1) образовательную программу курса повышения квалификации педагогов «Современные технологии и подходы в работе с детьми в организациях образования для детей сирот и детей, оставшихся без попечения родителей: опыт SOS Детских деревень Казахстана;

2) презентационные материалы (слайды) по содержательно-методическому модулю курса.

- 3) раздаточные материалы для работы во время занятий.
- 4) тезисы лекций;
- 5) краткое описание практических занятий (планы, задания);
- 6) список основной и дополнительной литературы, включая нормативно-правовые акты РК;
- 7) перечень Интернет-ресурсов.

8. Оценивание результата обучения

Итоговое оценивание результатов обучения осуществляется в форме тестирования.

Тест состоит из 30 вопросов, охватывающих основное содержание программы.

Успешным считается результат выше 50% правильных ответов.

Критерии оценивания тестовых заданий

Тестовые оценки коррелируются с общепринятой пятибалльной системой:

- оценка «5» (отлично) выставляется слушателям за верные ответы, которые составляют 90 % и более от общего количества вопросов;
- оценка «4» (хорошо) соответствует результатам тестирования, которые содержат от 75 % до 89 % правильных ответов;
- оценка «3» (удовлетворительно) от 50 % до 74 % правильных ответов;
- оценка «2» (неудовлетворительно) соответствует результатам тестирования, содержащие менее 50 % правильных ответов.

Если ответ не содержит ошибок 1 балл.

Максимальное количество баллов за каждый вариант – 30 баллов, что соответствует количеству заданий.

Шкала перевода баллов в оценки

Оценка	Объем выполнения %	Баллы
5	90%-100%	27-30
4	75-89%	22-26
3	50-74%	15-21
2	Менее 50%	Меньше 15 баллов

Критерии оценивания самостоятельной работы слушателей при онлайн обучении

При организации образовательного процесса в дистанционном формате с целью контроля и оценки знаний слушателей организуется самостоятельная работа, итоговое тестирование.

Самостоятельная работа выполняется слушателем непосредственно на занятиях под руководством преподавателя (аудиторная форма) и самостоятельно по своему усмотрению в удобное для него время, без непосредственного контроля со стороны преподавателя (внеаудиторная форма).

Виды самостоятельной работы определяются целью и задачами программы, направленными на удовлетворение профессиональных потребностей слушателей: анализа нормативно-правовых документов необходимые в работе с детьми и семьями, находящихся в трудной жизненной ситуации, изучение современных подходов к работе с детьми и семьями в трудной жизненной ситуации; изучение инструментов кейс-менеджмента, методик травмо-информированного подхода, методов профилактики и реагирования на случаи насилия и пренебрежения в отношении детей, методов первой психологической помощи и техник стабилизации, применимых как при кризисных ситуациях, так и в повседневной работе с детьми.

Для оценки выполнения самостоятельной работы выделяются следующие критерии:

- 1) отражение содержания учебного материала по изучаемому модулю;
- 2) использование теоретического материала;
- 3) приведение практических примеров для доказательства и раскрытия теоретических положений;
- 4) соответствие содержания теме/проблеме задания;
- 5) обоснование, полнота и четкость изложения вопроса.

Для оценивания выполнения самостоятельной работы выделяются следующие баллы:

- 0 баллов – не реализовано;
- 1 балл – реализовано частично;
- 2 балла – реализовано полностью.

Оценка знаний слушателей по выполнению самостоятельной работы осуществляется переводом баллов в пятибалльную систему:

- 1) «Отлично»: 9-10 баллов, (85-100%);
- 2) «Хорошо»: 7-8 баллов, (75-84%);
- 3) «Удовлетворительно»: 5-6 баллов, (50-74%).
- 4) «Неудовлетворительно»: 0-4 балла (менее 49%)

9. Посткурсовое сопровождение

Перечень мероприятий для посткурсового сопровождения. Из этого перечня слушатели выберут мероприятия в свой индивидуальный план.

№	Наименования	Форма завершения
1	Составление Плана индивидуальной траектории развития профессиональных компетенций педагогов по организации работы в работе с детьми и семьями в трудной жизненной ситуации	План индивидуальной траектории развития профессиональных компетенций педагогов по организации работы в сфере социальной и психолого-педагогической работы, направленных на обеспечение благополучия, безопасности и защиты прав детей
2	Проведение индивидуальных консультаций по возможным изменениям, дополнениям НПА в работе с детьми и семьями в трудной жизненной ситуации	Индивидуальные онлайн-консультации для оказания методической помощи
3	Консультация по публикациям в рамках тематики курса	Статья в СМИ (районные, областные, республиканские)
4	Организация мероприятий по результатам посткурсовой практики	Круглый стол
5	Методическая поддержка в проведении мероприятий по инициативе педагогов для анализа и распространения успешного опыта по вопросам социальной и психолого-педагогической работы, направленных на обеспечение благополучия, безопасности и защиты прав детей	Вебинары, семинары, презентационные и дискуссионные площадки, мастер-классы
6	Изучение профессионального роста педагога организации образования	-выступление на семинарах, вебинарах, круглых столов (районного, областного, республиканского уровней); - публикации статей педагогов (возможно, в соавторстве) в областных, республиканских изданиях, СМИ; -издание методических рекомендаций.

10. Список основной и дополнительной литературы

Основная литература

1. Послание Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана «Справедливый Казахстан: закон и порядок, экономический рост, общественный оптимизм» от 2 сентября 2024 года.
2. Социальный кодекс Республики Казахстан от 20 апреля 2023 года № 224-VII. ст. 131-134, ст. 236.

3. Кодекс Республики Казахстан «О браке (супружестве) и семье» от 26 декабря 2011 года № 518-IV (с учетом изменений и дополнений), ст. 115-118 Гл.15.

4. Закон Республики Казахстан «О правах ребенка в Республике Казахстан» от 8 августа 2002 года № 345. п.2-5 ст.14 Гл.3; ст.14-1 п. 2,3 ст.17 Гл.5; п. 3,4 ст.43 ст.45 Гл. 8; п. 7 ст. 52 Гл. 10.

5. Закон Республики Казахстан «Об образовании» от 27 июля 2007 года № 319-III. п.21 ст.4 Гл.2; п.п.1,2,7) п.4 ст.8 Гл.2.

6. Закон Республики Казахстан «О профилактике бытового насилия» от 4 декабря 2009 года № 214-IV. п.п.6) п.2 ст.7 Гл.2.

7. Закон Республики Казахстан от 13 декабря 2000 года № 113-II «О детских деревнях семейного типа и домах юношества».

8. Закон Республики Казахстан «О профилактике правонарушений среди несовершеннолетних и предупреждении детской безнадзорности и беспризорности» от 9 июля 2004 года № 591. п.1-2 ст.3 Гл.1; п.2,4 ст.8 ст. 11 Гл.2.

9. Закон Республики Казахстан от 4 июля 2013 года № 126-V «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам обеспечения прав на жилище детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей».

10. Закон Республики Казахстан «Об онлайн-платформах и онлайн-рекламе» от 10 июля 2023 года № 18-VIII (в части противодействия кибербуллингу). п.п. 4) п.2 ст.3 Гл.1; п.п.8,10) п.4 ст.9 Гл. 3.

11. Закон Республики Казахстан от 15 апреля 2024 года № 72-VIII «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам обеспечения прав женщин и безопасности детей». п.п.3) п.1, п.п.2) п.4; п.п.1) п.7 ст.1.

12. Закон Республики Казахстан от 30 декабря 2024 года № 148-VIII «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам государственных наград, образования и защиты прав ребенка». Ст. 1, Ст. 3-1, Ст. 27.

13. Постановление Правительства Республики Казахстан от 30 марта 2012 года № 382 «Об утверждении Правил осуществления функций государства по опеке и попечительству», п.2,3 Гл.1, п. 6-1 Гл. 2.

14. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 31 августа 2022 года № 385 «Об утверждении Типовых правил деятельности организаций образования соответствующих типов и видов». п.п.7) п.1.

15. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 31 января 2013 года № 20 «О внесении изменения в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 18 июля 2001 года № 583 «Об

утверждении нормативных правовых актов, регламентирующих деятельность детских деревень семейного типа и домов юношества».

16. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования».

17. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций».

18. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 16 января 2026 года № 22-нқ «Об утверждении Программы по профилактике в организациях образования травли (буллинга) детей «ДосболLIKE».

Дополнительная литература

19. Всемирная организация здравоохранения (ВОЗ). INSPIRE: Семь стратегий по ликвидации насилия в отношении детей. Женева: ВОЗ.

20. ВОЗ. (2020). Важные навыки в периоды стресса: иллюстрированное пособие. Женева: ВОЗ.

21. ВОЗ, War Trauma Foundation, World Vision International. Первая психологическая помощь: руководство для работников на местах. Женева: ВОЗ.

22. Ким, Л. Э. (2023). Практическое руководство по работе с детьми и семьями, вернувшимися из зон вооруженных конфликтов. Астана: ЮНИСЕФ Казахстан.

23. Международная федерация обществ Красного Креста и Красного Полумесяца (IFRC). Ten Steps to Creating Safe Environments for Children and Youth (Десять шагов к созданию безопасной среды для детей и молодежи). Стандарты Child Safeguarding.

24. ЮНИСЕФ Казахстан. Материалы информационной кампании «Кибер Тұмар» и портал «Позитивное родительство» (ata-ana.kz).

25. Avery, J. C., & Morris, H. (2020). Systematic Review of School-Wide Trauma-Informed Approaches. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 14(3), 381–397.

26. Bosmans, G., & Van Vlierberghe, L. (2022). A learning theory approach to attachment theory: Exploring clinical applications. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 25(3), 591–612.

27. Campbell, K. A. (2022). The neurobiology of childhood trauma, from early physical pain onwards: as relevant as ever in today's fractured world. *European Journal of Psychotraumatology*, 13(2).
28. Miller, W. R., & Rollnick, S. (2023). *Motivational Interviewing: Helping People Change* (4th ed.). Guilford Press.
29. Ritblatt, S. N., & Hokoda, A. (2023) From Trauma to Resiliency.
30. Substance Abuse and Mental Health Services Administration (SAMHSA). (2023). *Practical Guide for Implementing a Trauma-Informed Approach*. SAMHSA.
31. Tadesse, et al. (2025). Attachment-based interventions and outcomes in foster and adoptive families: A systematic review. *Psychology Research and Behavior Management*, 18, 2361–2377.
32. World Health Organization. Adverse Childhood Experiences International Questionnaire (ACE-IQ).
33. World Health Organization & United Nations Children's Fund (UNICEF). (2024). *Mental health of children and young people: Service guidance*. Geneva.